

Jyväskylän esiopetuksen opetussuunnitelma

Nimi	Jyväskylän esiopetuksen opetussuunnitelma
Kunta	Jyväskylä
Hyväksymispäivämäärä	6.9.2023
Pdf luotu	28.8.2023

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	7
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	9
2.3. Arvoperusta.	12
2.4. Oppimiskäsitys.	14
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	14
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	19
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.	20
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	20
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	23
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	25
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	27
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	28
4.1. Monipuoliset työtavat.	28
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	30
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	33
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.	42
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	45
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.	47
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	47
5.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.	48
5.3. Yleinen tuki.	49
5.4. Tehostettu tuki.	49
5.5. Erityinen tuki.	51
5.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.	56
5.7. Paikallisesti päätettävät asiat.	57
6. Opiskeluhoolto.	59
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	59
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	64

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	64
---	----

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain¹ mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys², jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus³.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhoollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista.⁴ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoolto.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁵. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhoollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma*
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma*
- perusopetuksen opetussuunnitelma*
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma*

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

³ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

⁴ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁵ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

- lastensuojelulain⁶ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain⁷ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- tasa-arvolain⁸ mukainen tasa-arvosuunnitelma.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁹ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia¹⁰ esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹¹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki¹² velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain¹³ turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹⁴ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

6 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

7 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

8 Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

9 Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

10 Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

11 Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

12 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

13 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

14 Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

15 Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma¹⁶ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään*
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkökohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua*
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään*
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen*
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan*
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon*
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille*
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään*
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁷ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁸ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.*

Jyväskylän esiopetussuunnitelmaan laatimiseen liittyvät ratkaisut

Jyväskylän esiopetussuunnitelma on kuntatasoinen ja velvoittaa henkilöstöä toimimaan suunnitelman mukaisesti kaikissa niissä yksiköissä, joissa esiopetusta järjestetään. Kunnallisten palvelujen lisäksi velvoittavuus koskee myös niitä yksityisiä päiväkotia, joista kaupunki ostaa esiopetusta. Yhteisen esiopetussuunnitelman lisäksi jokainen esiopetusyksikkö laatii vuosittain toimintasuunnitelman, josta ilmenee päivittäinen esiopetusaika, esiopetuksen ryhmäjärjestelyt, yhteistyön muodot, oppilashuolto sekä laadulliset tavoitteet, arviointi ja kehittäminen. Suunnitelmassa kerrotaan, kuinka yksikössä toteutetaan paikalliseen esiopetussuunnitelmaan kirjattuja yhteisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Lasten ja huoltajien ajatukset ja toiveet vaikuttavat yksiköiden laadullisiin tavoitteisiin ja näkyvät yksiköiden toimintasuunnitelmissa. Toimintasuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja, ja ne ovat luettavissa kunkin päiväkodin omilta nettisivuilta.

Jyväskylän esiopetussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomeksi. Ruotsinkielisessä esiopetuksessa noudatetaan Jyväskylän esiopetusopetussuunnitelmaa. Jyväskylän esiopetussuunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta. Tämä esiopetussuunnitelma korvaa vuonna 2016 laaditun Jyväskylän esiopetussuunnitelman. Esiopetussuunnitelman uudistamiselle oli tarve lainsäädännöllisten muutosten, kehittyneiden toimintatapojen, käytäntöjen ja menetelmien myötä. Esiopetussuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä on vastannut palvelujohto yhdessä

¹⁶ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

¹⁷ Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

¹⁸ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6§

kehittämistiimin ja varhaiskasvatuksen moniammatillisen työryhmän kanssa. Vuosittain on järjestetty esiopetuksen alueellisia tapaamisia, joiden sisältöjä on hyödynnetty suunnitelman päivittämisessä ja esiopetussuunnitelman sisältöjen avaamisessa. Jyväskylän paikalliset opetussuunnitelmat on laadittu jatkumona varhaiskasvatussuunnitelmasta kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelmaan ja esiopetussuunnitelmaan, sekä edelleen perusopetuksen opetussuunnitelmaan.

Esiopetussuunnitelmaa tehdään huoltajille ja lapsille tunnetuksi osallistavin ja toiminnallisin tavoin, esimerkkinä muun muassa lasten henkilökohtaiset esiopetussuunnitelmat, toiminnalliset perheillat, dokumentointi valokuvin ja tekstein.

Paikallisen esiopetussuunnitelman tavoitteet ovat linjassa seuraavien Jyväskylän kaupungin ohjaavien asiakirjojen kanssa

- [Jyväskylän kaupunkistrategia 2022-2025](#)
- [Jyväskylän kasvun ja oppimisen kehittämisohjelma 2022-2025](#)
- [Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma](#)
- [Jyväskylän kaksivuotisen esiopetuskokeilun opetussuunnitelma 2021-2024](#)
- [Jyväskylän perusopetuksen opetussuunnitelma](#)

Esiopetussuunnitelman mukainen henkilöstön osaamisen kehittäminen

Päiväkodin johtajia ja esiopetuksessa toimivia varhaiskasvatuksen opettajia perehdytetään esiopetussuunnitelmaan monin eri tavoin. Jokainen esiopetuksen työntekijä on velvoitettu tutustumaan esiopetussuunnitelmaan. Esiopetuksen alueellisia iltapäiviä järjestetään yhteisten tavoitteiden kirkastamiseksi ja hyvien käytäntöjen jakamiseksi. Lisäksi henkilöstölle järjestetään yhteisiä koulutuksia. Koulutukset ja osaamisen kehittämisen menetelmät perustuvat toimintavuosittain rakentuvaan osaamisen kehittämisen suunnitelmaan.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Esiopetuksen polku Jyväskylässä

Jyväskylän esiopetuksessa painotetaan hyvää arkea ja sensitiivistä vuorovaikutusta, jotka edistävät lasten ja aikuisten hyvinvointia. Hyvä arki muodostuu lämmينhenkisestä yhdessäolosta, monipuolisesta, pedagogisesti suunnitellusta toiminnasta sekä päivittäisestä fyysisestä aktiivisuudesta, levosta ja ruokailusta. Jyväskylässä rakennetaan yhtenäistä kasvun ja oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Jyväskylän pedagogisesti korkeatasoisessa esiopetuksessa iloitaan oppimisesta ja huolehditaan siitä, että lapsella on mahdollisuus saada monipuolisia oppimiskokemuksia. Esiopetussuunnitelma ei aseta lapsille tiettyä yhtenäistä oppimisen tavoitetasoa. Opettaja keskustelee kunkin lapsen tarpeista, toiveista, vahvuuksista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Lapsen hyvinvoinnin edistäminen, kehityksen tukeminen sekä oppimisedellytysten parantaminen ennen kouluikää on yhdenmukainen periaate Jyväskylän kaupunkistrategian kanssa.

Esiopetuksessa toteutetaan varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja opetuksen järjestämisessä kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita. Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiä ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Esiopetuksessa oppiminen on toiminnallista ja tapahtuu leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden ja itseään ilmaisten.

Esiopetuksen polku Jyväskylässä

Esiopetus muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Opetus on ilmiölähtöistä ja siihen sidotaan eri oppimiskokonaisuuksien sisällöt. Näitä sisältöjä ovat musiikillinen, kuvataiteellinen, suullinen, kehoellinen ilmaisu ja käsityö, kielelliset taidot, historiallinen, yhteiskunnallinen ja eettinen näkökulma itseen ja ympäristöön, katsomuskasvatus, matemaattiset taidot, teknologia- ja ympäristökasvatus, liikunta, ruokakasvatus sekä kuluttajuus-, terveys- ja turvallisuuskasvatus. Lapset osallistuvat oppimissisältöjen suunnitteluun ja toteuttamisen arviointiin.

Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁹, tasa-arvolaki²⁰, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²¹ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²². Suomen perustuslain²³ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta²⁴. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan²⁵. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²⁶. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia

19 Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

20 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

21 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

22 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

23 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

24 Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

25 Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

26 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁷.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁸. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiänsä kehittämistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁹. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia³⁰. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³¹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain³² mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Esiopetuksen järjestäminen Jyväskylässä

Esiopetuksen järjestämisestä Jyväskylässä vastaa sivistyksen toimialan varhaiskasvatuspalvelut. Esiopetusta järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa ja joidenkin koulujen tiloissa sekä ostopalveluna yksityisissä päiväkodeissa. Esiopetuksen järjestämiseen liittyen sivistyslautakunnassa on hyväksytty 18.12.2018 Jyväskylän esiopetuksen linjaukset. Linjausten mukaan esiopetuksen järjestämisessä tavoitteena on seitsemän lapsen minimimäärä yksikkötasolla, jotta lapsi saa mahdollisuuden toimia ja oppia vertaisryhmässä. Suurin osa esiopetusikäisistä lapsista osallistuu samassa päiväkodissa myös varhaiskasvatukseen aamuisin ennen esiopetuksen alkamista ja/tai esiopetusajan jälkeen iltapäivisin/iltaisoin. Tämän vuoksi esiopetuksen lapsiryhmän minimikoko perustuu varhaiskasvatuslain mukaiseen ryhmäkoon

²⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

²⁸ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

²⁹ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

³⁰ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³¹ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

³² Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

määrittelyyn 1:7 suhdeluvusta yli kolmevuotiaiden lasten ryhmissä. Tavoitteellisesta seitsemän lapsen minimimäärästä yksikkötasolla voidaan poiketa vain perustelluista syistä. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi lapsen ympärivuorokautisen hoidon tarve, maantieteelliset erityisyydet tai ruotsinkieliseen toimintaan osallistuminen.

Opetusministeriö on antanut suosituksen esiopetusryhmän koosta, mikäli esiopetusryhmä koostuu enintään viisi tuntia päivässä esiopetuksessa olevista lapsista. Tällöin yhden opettajan esiopetusryhmässä saa olla enintään 13 lasta tai 20 lasta, jos ryhmässä on toinen koulutettu aikuinen. Muuten noudatetaan valtioneuvostonasetuksen varhaiskasvatuksesta (753/2018) mukaista henkilöstörakennetta. Asetuksen mukaan päiväkodissa tulee olla vähintään yksi kasvatusvastuullinen henkilö, jolla on varhaiskasvatustain (540/2018) 26–28 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään seitsemää enemmän kuin viisi tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Jyväskylän jokaisessa esiopetusryhmässä pitää olla vähintään yksi esiopetuskelpoisuuden omaava varhaiskasvatuksen opettaja.

Esiopetuspäivän aikana lapset jaetaan erilaisiin toiminnallisiin pienryhmiin. Pienryhmässä toimiessa lapsen osallisuus mahdollistuu. Pienessä ryhmässä lapsen on turvallinen opetella niitä taitoja, joita hän tarvitsee isommassa ryhmässä työskennellessään.

Lapsen esiopetuspaikka järjestetään lähialueperiaatteen mukaisesti mahdollisimman läheltä kotia. Tällä pyritään takaamaan opinpolun jatkumo lapselle. Tiettyä koulua ei luvata lapselle esiopetuksen alkaessa, vaan lapselle osoitetaan koulupaikka jossain lähialueen kouluista. Esiopetus ja koulut tekevät yhteistyötä esiopetusvuoden aikana.

Esiopetuksen päivittäinen aika vaihtelee yksiköittäin ollen joko klo 8.30–12.30 tai klo 9.00–13.00. Vuoroa tarjotaan päiväkodeissa esiopetusta järjestetään lasten hoitoaikojen mukaisesti. Esi- ja alkuopetuksessa joustavia opetusjärjestelyjä on useissa päiväkotikouluissa. Lapsella on oikeus esiopetukseen (yhteensä 700 tuntia) ja osallistumisen tulee olla säännöllistä. Muista kuin sairauspoissaoloista sovitaan suullisesti esiopetusryhmän henkilökunnan kanssa.

Esiopetuskielinä ovat suomi ja ruotsi. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään Pohjanlammen päiväkodissa. Monikieliset esiopetusikäiset lapset voivat osallistua opetustoimen järjestämään oman äidinkielen tai ylläpitokielen opetukseen kaksi tuntia viikossa. Opetusryhmä muodostetaan, jos siihen kuuluu vähintään neljä oppilasta ja kieleen löytyy opettaja.

Jokaiselle esiopetusikäiselle lapselle laaditaan lapsen yksilöllinen oppimissuunnitelma yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Lasta koskevia esiopetuskeskusteluja käydään vähintään kaksi kertaa vuodessa ja lapsi osallistuu niihin soveltuvin osin. Huoltajille tiedotetaan esiopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista sähköisillä tiedotteilla ja niistä keskustellaan huoltajien tapaamisissa. Esiopetuksesta kerrotaan myös esiopetusta järjestävien päiväkotien nettisivuilla.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä osiossa Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen³⁴piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu³⁵ kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Esiopetus osana oppimisen polkua Jyväskylässä

Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus muodostavat yhtenäisen lapsen hyvinvointia ja oppimista tukevan kokonaisuuden. Kaikissa esiopetusryhmissä esiopetuksen tavoitteet, toimintatavat ja pedagogiikka ovat samansuuntaiset. Esiopetusryhmissä toiminnassa ja pedagogiikassa huomioidaan lapsilähtöisyys. Lasten yksilölliset tarpeet, oppimisen tavoitteet ja mielipiteet huomioidaan, kun henkilöstö suunnittelee ja kehittää toimintaa sekä oppimisympäristöjä.

Hyvä alku oppimisen polulle

Lapselle on tärkeää saada totutella esiopetuspaikkaan vähitellen, jo ennen varsinaisen esiopetuksen alkamista. Varhaiskasvatuksen hyvä alku tukee turvallista esiopetuksen aloitusta. Hyvään alkuun kuuluvat aloituskeskustelut, tutustumiskäynnit ja huoltajien mahdollisuus olla mukana lapsen esiopetuksen aloituksessa. Ennen esiopetuksen alkamista huoltajien kanssa sovitaan aloituskeskustelun ajankohta. Aloituskeskustelu voidaan käydä huoltajien toiveen mukaan lapsen kotona, esiopetuspaikassa muulla heidän toivomallaan tavalla hyödyntäen erilaisia viestinnän välineitä, kuten Teams- ja videopuheluita. Jyväskylän kaupungin

³³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

³⁴ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

³⁵ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

esiopetuksessa on henkilöstön työn tueksi tehty hyvän alun käytänteisiin liittyviä työkaluja ja materiaaleja.

Yksiköt järjestävät mahdollisuuden tutustua esiopetuspaikkaan ennen toimintakauden alkua. Tutustumisessa tiloihin, ryhmään sekä arkeen ja käytäntöihin voidaan hyödyntää erilaisia digitaalisia tapoja, kuten esimerkiksi videointia. Tutustumiskäynneillä esiopetusryhmän henkilöstö, lapsi ja huoltajat tutustuvat toinen toisiinsa ja keskustelevat lapsen esiopetukseen ja yhteistyöhön liittyvistä asioista. Perheet saavat tutustua tiloihin ja käytäntöihin.

Huoltajien ja lasten toivotaan tuovan esiin omia ajatuksiaan ja toiveitaan. Huoltajien kokemukset lapsen kehityksestä, oppimisesta, mielenkiinnon kohteista ja aikaisemmista oppimisympäristöistä ovat tärkeää tietoa esiopetuksen henkilöstölle. Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajien kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista.

Esiopetuksen alkaessa huoltajille järjestetään infoilta, jossa avataan esiopetuksen tavoitteita ja työtapoja. Infoiltoja voidaan järjestää eri tavoin esimerkiksi esiopetuspaikassa, sen lähiympäristöissä tai erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä. Toimintavuoden aikana järjestetään tilaisuuksia ja tapahtumia, joissa huoltajat saavat tutustua toimintaan lapsen esiopetusryhmässä sekä toinen toisiinsa. Huoltajat ovat tervetulleita osallistumaan lapsen päivään sekä aloitusvaiheessa että muina aikoina. Oman vanhemman tai muun läheisen ihmisen mukanaolo on lapselle tärkeää. Se tuo myös lapsen läheisille esiopetuksen arkea tutummaksi.

Esiopetuksessa tiedottamisen välineenä on käytössä EdLevo-sovellus, jonka käyttöön henkilöstö opastaa huoltajia. Muista viestinnän muodoista esiopetuksen ja kodin välillä keskustellaan ja sovitaan mahdollisuuksien mukaan kullekin perheelle sopiva viestinnän tapa.

Yhdessä huoltajien kanssa, lasta kuullen, laaditaan jokaiselle lapselle esiopetuksen oppimissuunnitelma kahden kuukauden kuluessa esiopetuksen alkamisesta. Oppimissuunnitelma on vuoden aikana täydentyvä. Sen toteutumista arvioidaan toimintakauden aikana vähintään lapsen oppimissuunnitelmaan liittyvissä keskusteluissa esiopetuksen aloitusvaiheessa ja keväällä. Tarvittaessa keskusteluja voidaan käydä useamminkin toimintavuoden aikana. Ryhmän pedagoginen toiminta rakentuu lasten yksilöllisten oppimissuunnitelmien pohjalta kokopäiväpedagogiikka huomioiden. Suunnitelma kirjataan sähköiseen muotoon Muksunettiin.

Lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa kesken esiopetusvuoden, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma toimitetaan lapsen uuteen esiopetusyksikköön. Vastuu tiedonsiirrosta on esiopetuksen henkilöstöllä. Lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmat annetaan esiopetusvuoden päätyttyä lapsen tulevaan kouluun luokanopettajan ja erityisopettajan käyttöön. Tiedot tehostettua tai erityistä tukea saavien lasten tuen tarpeista siirretään lapsen tulevaan kouluun vuosikellon mukaisesti. Esiopetuksen, perusopetuksen ja oppilashuollon henkilöstön tiivis yhteistyö sujuvoittaa siirtymävaihetta ja takaa jatkumon lapsen tarvitsemissa tukitoimissa.

Lapsen siirtyminen oppimisen polulla toimintaympäristöstä toiseen

Siirtymät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen ovat tärkeitä vaiheita lapselle. Huolellinen suunnittelu, aktiivinen vuoropuhelu ja tiedon kulku sekä jatkuva arviointi turvaavat mahdollisimman sujuvat siirtymävaiheet. Toimintaympäristön muutoksissa kaikilta lapsen kanssa toimivilta aikuisilta vaaditaan herkkyyttä ja lapsen kuuntelua, jotta sillan rakentaminen toimintaympäristöstä toiseen sujuu mahdollisimman hyvin ja on lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukeva. Lasten kanssa keskustellaan siirtymävaiheisiin liittyvistä tunteista ja ajatuksista.

Yhtenäisen opinpolun vuosikello ohjaa esi- ja perusopetuksen opettajien yhteistyötä lapsen oppimisen polulla. Vuosikelloon on kirjattu esi- ja perusopetuksen yhteistyön muodot, toimintakulttuuria yhdistävät käytänteet ja siirtymävaiheen aikataulut. Siirtymäkäytännöissä on jonkin verran vaihtelua riippuen muun muassa siitä, sijaitsevatko päiväkotikoulu ja koulu samassa rakennuksessa vai etäämmällä toisistaan.

Jyväskylässä on useita päiväkotikouluja. Päiväkotikouluissa sovitaan tavoitteet ja käytännöt yhtenäisen toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen rakentamiseksi. Päiväkotikouluille on laadittu

pohja yhteiselle lukuvuosisuunnitelmalle. Pedagogisia suunnitelmia tehdään soveltaen myös niille päiväkodeille ja kouluille, jotka eivät sijaitse samassa kiinteistössä tai pihapiirissä.

2.3. Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuja.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta³⁶.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden³⁷ periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Jyväskylän esiopetuksen arvoperusta

Jyväskylän varhaiskasvatuksen arvoperusta pohjautuu Jyväskylän kaupungin strategiaan. Arvoja ovat inhimillisyys, vastuullisuus, rohkeus, turvallisuus ja avoimuus. Arvopohjaa on avattu seuraavassa kuvassa (Jyväskylän kaupunkistrategia 2022–2025).

³⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

³⁷ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

ARVOT OHJAAVAT TOIMINTAAMME KUNTANA, KAUPUNKINA JA TYÖNTEKIJÖINÄ

INHIMILLISYYS

Kohtaamme ihmiset palveluissamme yksilöinä. Kuuntelemme ja lähestymme asioita ratkaisukeskeisesti.

ROHKEUS

Luomme uutta tutkimalla, kehittämällä ja kysymällä. Katsomme ennakkoluulottomasti tulevaisuuteen ja teemme kestäviä päätöksiä.

AVOIMUUS

Ylläpidämme avointa ja uusia ajatuksia synnyttävää keskustelukulttuuria. Viemme myös uudet ajatukset rohkeasti käytäntöön.

VASTUULLISUUS

Kannamme vastuuta asukkaistamme, luonnosta, ympäristöstä ja taloudesta. Teemme valintoja, jotka luovat parempaa tulevaisuutta.

TURVALLISUUS

Edistämme kuntalaisten turvallisuutta lisäämällä yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia sekä parantamalla kaupunki-ympäristön turvallisuutta.

Jyväskylän kaupunkistrategian arvot tehdään esiopetuksessa näkyviksi inklusio- ja lähipalveluperiaatetta noudattaen. Inklusio on arvoperustainen asia. Kyse on kaikkien lasten tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta, moninaisuuden arvostamisesta, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Toteutuakseen inklusio vaatii jatkuvaa pohdintaa sen taustalla vaikuttavien arvojen toteutumisesta käytännössä. Inklusio on jatkuva, jatkuvasti kehittyvä prosessi. Inklusiota ei nähdä vain jonain didaktisena lähestymistapana tai keinona lisätä oppimisen tehokkuutta. Inklusio on arvo, josta keskustellaan jatkuvasti. Se on myös jatkuvaa keskinäistä oppimista, jossa ongelmat ratkaistaan luovasti, ja jossa pyritään löytämään yhä parempia tapoja huomioida moninaisuus.

Inklusiivisessa esiopetusympäristössä kaikilla lapsilla tulee olla keinoja saada äänensä kuuluviin ja kertoa iloistaan, mieltymyksistään, harmituksistaan, sekä mahdollisuus esittää myös kritiikkiä. Osallisuus, sosiaalinen osallisuus ja yhteenkuuluvuus kuuluvat inklusion käsitteeseen. Osallisuudessa painottuu lapsen ja henkilöstön välinen vuorovaikutus, koska siihen kuuluu lapsen mahdollisuus vaikuttaa toimintaansa ja toimintaympäristöihinsä.

Inklusiivisessa kasvatuksessa ja opetuksessa opettajan tehtävänä on etsiä sopivia opetusmenetelmiä ja mukauttaa opetusta. Kaikkien lasten oppimista edistetään monipuolisella ja rikkaalla oppimisympäristöllä, jossa keskeisintä on lasten ja kasvattajien välinen vuorovaikutus. Inklusion tavoitteena on lapsen hyvä arki sekä oppimisen ilon löytäminen ja sen vahvistaminen.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ³⁸periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteinä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen

³⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu

monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin³⁹ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Laaja-alainen osaamisen painotuksia Jyväskylän esiopetuksessa

Ajattelu ja oppiminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteena on ohjata lasta löytämään oma, luontainen tapa työskennellä ja oppia ihmetellen ja yhdessä oivaltaen. Lapsia rohkaistaan näkemään omia ja toisten onnistumisia sekä vahvuuksia. Lapsille tehdään näkyväksi heidän omaa oppimistaan ja autetaan havaitsemaan edistymistään vahvistaen luottamusta omaan osaamiseen. Leikki on lapselle luontainen tapa oppia ja jäsentää todellisuutta. Leikki antaa tilaa lapsen omille ajatuksille ja mielikuvitukselle. Leikkiin osallistumalla ja leikistä tekemiensä havaintojen perusteella henkilöstö tukee lapsen ajattelun taitojen kehitystä.

Jyväskylässä on kehitetty 5-8-vuotiaiden yhtenäistä opintopolkua. Esiopetusryhmien ja alkuopetuksen välinen yhteistyö pitää sisällään erilaista toiminnallista yhdessä oppimista. Yhteistyömuodot ja toteutustavat vaihtelevat Jyväskylässä päiväkodeittain ja kouluittain. Suunnitelmallisella esi- ja alkuopetuksen yhteistyöllä pystytään vaikuttamaan myönteisesti lasten oppimisen ja kehittymisen jatkumoon, huomioiden lasten yksilölliset tarpeet.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa Jyväskylän esiopetuksessa keskeistä on vuorovaikutus ja tietoisuus siihen vaikuttavista tekijöistä. Henkilöstö mallintaa tasa-arvoista ja yhdenvertaista kohtaamista jokaisen lapsen, huoltajan tai muiden työntekijöiden kanssa toimiessaan. Monipuoliset ja vaihtelevat vuorovaikutustilanteet luovat hyvän

³⁹ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

pohjan lapsen kielellisten taitojen kehittymiselle. Jokainen työntekijä tiedostaa sen, että kaikki kohtaamiset ovat kielen oppimisen tilanteita. Eri kulttuurit ja kielet huomioidaan oppimisympäristössä tasapuolisesti siten, että kulttuurien moninaisuus ja eri kielten osaaminen näkyvät hyväksyvässä ilmapiirissä ja pedagogisissa ratkaisuissa.

Tunne- turva- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen on yksi Jyväskylän kasvun ja oppimisen palveluiden kehittämisohjelman 2023-2025 kärkiteemoista ([Kasvun ja oppimisen kehittämisohjelma](#)). Esiopetuksessa työskentelevän henkilöstön vastuulla on lämpimän, kaikkia arvostavan, sekä osallisuutta ja tasa-arvoa edistävän vuorovaikutusilmapiirin luominen. Esiopetuksessa painotetaan myönteisten ihmissuhteiden luomista ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua vertaisryhmässä. Esiopetuksessa käytetään tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitojen opettamiseen sopivia materiaaleja tavoitteellisesti ja sitoutuneesti.

Jyväskylässä on käytössä KieliPeda-työväline (Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa) oppimisympäristön arviointiin, monikielisen lapsen kielimaailman tarkasteluun ja monikielisen lapsen suomen kielen taitojen seurantaan.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lapsen hyvinvointi luo perustan uusien taitojen ja tietojen oppimiseen. Jyväskylän esiopetuksessa henkilöstö tukee lasten myönteisen minäkuvan ja terveellisen itsetunnon kehittymistä. Lasten mielen hyvinvointia tuetaan vahvistamalla tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja. Henkilöstö auttaa lapsia ilmaisemaan tunteitaan ja tarpeitaan, sekä sanoittaa lapsille hankalia tilanteita. Lasten kanssa opetellaan turvataitoja myös digitaalisissa ympäristöissä, keskustellen esimerkiksi ikä- ja kehitystasoon sopivista mediasisällöistä, kuvan ottamiseen ja julkaisemiseen liittyvistä luvista sekä tekijänoikeusasioista.

Jyväskylässä esiopetuksen tärkeänä tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Esiopetuksen toiminnassa näkyy henkilöstön tietoisuus liikkumalla oppimisen merkityksellisyydestä. Henkilöstö kannustaa aktiiviseen työskentelyyn ja mahdollistaa toiminnallisen ympäristön. Lapsella on mahdollisuus valita erilaisia työskentelytapoja, kuten seisoen, vatsallaan maaten, tai jumppapallon päällä istuen. Henkilöstö ohjaa lapsia tietoisesti näihin erilaisiin työskentelytapoihin. Esiopetuksessa liikutaan ja ulkoillaan päivittäin joka säällä, kaikkina vuodenaikoina. Retket lähiympäristöön ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintaa. Omaehtoisen sekä tavoitteellisen pedagogisesti suunnitellun liikkumisen myötä lapsi saa iloa ja myönteisiä kokemuksia omasta osaamisestaan.

Yhdessä metsäretkellä

Jyväskylän esiopetuksessa ruokailut nähdään sekä lapsen jaksamista ja hyvinvointia tukevinä hetkinä että kasvatusta ja opetustilanteina. Jyväskylän esiopetuksessa noudatetaan THL:n julkaisemaa Terveystta ja iloa ruoasta -varhaiskasvatuksen ruokailusuositusta (2018). Esiopetuksessa tutustutaan eri ruokiin ja ruokakulttuureihin, harjoitellaan hyviä ruokailutapoja ja perehdytään kestävän kehityksen näkökulmaan. Ruokaan tutustutaan päivittäin eri aistien välityksellä. Esiopetusyksiköissä voidaan käyttää ruokakasvatuksen osana Sapere-menetelmää, joka on lasten osallisuutta tukeva ruokakasvatusmenetelmä. Sen tavoitteena on myönteisen ruokasuhteen luominen herättämällä lasten luontainen kiinnostus ja uteliaisuus ruokaa ja syömistä kohtaan.

Yhdessä leipomassa

Esiopetuksessa oleville lapsille mahdollistetaan rauhoittuminen päivän aikana. Henkilöstö järjestää lasten toiveiden ja yksilöllisten tarpeiden pohjalta erilaisia tapoja rentoutumiseen ja lapsia autetaan tunnistamaan itselle sopivat tavat rauhoittua ja levätä. Lapsen levosta ja unen tarpeesta keskustellaan lapsen itsensä sekä huoltajien kanssa.

Lepäilemässä yhdessä

Monilukutaito

Monilukutaito perustuu laajaan tekstikäsitykseen ja kytkeytyy erityisesti ajattelun ja oppimisen taitoihin: leikkiin, luovuuteen, tutkimiseen ja kokeilemiseen. Monilukutaitoa harjoitellaan oppimisen eri alueilla. Eri muodoissa ja ympäristöissä olevia viestejä opetellaan tulkitsemaan, tuottamaan ja käyttämään. Henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa lapsille monipuolinen tekstiympäristö, pääsy eri tietolähteisiin, sekä etsiä ja arvioida saatavilla olevaa tietoa kriittisesti yhdessä lasten kanssa. Viestintätaitojen kehittymistä edistetään harjoittelemalla toiset huomioivaa

vuorovaikutusta. Lapsilla on mahdollisuus monipuoliseen ilmaisuun ja tuottamiseen ympäröivän maailman ilmiöiden parissa. Esiopetuksessa opetellaan hyödyntämään digitaalisia ympäristöjä yhdessä keskustellen, kokeillen ja tuottaen. Medialukutaito liittyy kiinteästi monilukutaitoon ja tätä kehittyvää taitoa harjoitellaan esiopetuksessa median parissa toimien esim. tutustuen eri mediasisältöihin. Henkilöstön tehtävänä on opastaa lapsia toimimaan ympäröivässä mediakulttuurissa vastuullisesti ja turvallisesti, hyvinvointia tukevilla tavoilla.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Jyväskylän esiopetuksessa lapsille mahdollistetaan monipuolisia teknologian käyttömahdollisuuksia. Laitteet ovat luonteva osa oppimisympäristöä ja ne ymmärretään sekä oppimisen kohteiksi että välineiksi. Esiopetuksessa opetellaan teknisten perustaitojen, kuten laitteen tai sovelluksen käynnistämisen ja sammuttamisen tai lataamisen lisäksi näppäintaitoja sekä hiiren ja selaimen käyttöä. Lapsia kannustetaan tiedonhakuun ja opetellaan tiedon kriittistä arviointia. Esiopetuksessa harjoitellaan yhteisöllistä työskentelyä, vuorovaikutusta ja hyviä tapoja digitaalisissa palveluissa sekä opetellaan digiturvataitoja.

Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsia tutustumaan arjen teknologiaan ja keskustella teknologian käytöstä lasten elämässä. Lasten kanssa opetellaan digitaalisiin ympäristöihin liittyvää sanastoa ja käsitteitä sekä tutustutaan digitaalisiin palveluihin liittyviin ohjeisiin. Henkilöstö huolehtii siitä, että laitteet ja välineet ovat lasten saatavilla, ja ottaa lapset aktiivisesti mukaan hyödyntämään digitaalisia ympäristöjä leikeissä sekä oppimisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Jyväskylässä lasten digitaitojen edistämiseen on henkilöstön tueksi laadittu varhaiskasvatuksen digikäsikirja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat keskeinen osa inklusiivista esiopetusta. Lapset osallistuvat esiopetuksessa yhteisten pelisääntöjen ja toimintatapojen luomiseen. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että jokainen lapsi saa tuoda omat ajatuksensa ja mielipiteensä esiin. Esiopetusryhmään rakennetaan toimintatapoja, jotka mahdollistavat kaikkien lasten kuulluksi ja arvostetuksi tulemisen sekä avun pyytämisen ja saamisen. Henkilöstöllä on monia keinoja lasten mielipiteiden, kiinnostuksen kohteiden ja ajatusten kuulemiseen. Näitä ovat esimerkiksi keskustelut, haastattelut, kuvien avulla kertominen, lasten toiminnan havainnointi, videokuvaaminen ja valokuvaaminen. Ryhmän yhteisistä asioista voidaan sopia esimerkiksi äänestämällä, jolloin opitaan myös demokratian toimivuutta. Lapsia kannustetaan vastuulliseen kuluttamiseen ja kestävään elämäntapaan.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja oppilashuoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmassa.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan

tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa Oppilashuolto kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän kaupungin esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisessä painottuvat Kasvun ja oppimisen kehittämisohjelmassa laaditut tavoitetilat ([Kasvun ja oppimisen kehittämisohjelma](#)). Vuosille 2023-2025 ajoitettu kehittämisohjelma toimii toimenpideohjelmana ja käytännön työkaluna, jonka avulla edistetään ja tuodaan arkeen Jyväskylän kaupunkistrategiassa asetettuja tavoitteita. Ohjelman laadintaan on osallistunut laajasti palvelujen henkilöstöä, lapsia ja nuoria, huoltajia sekä kasvun ja oppimisen palvelujen sidosryhmiä. Kehittämisen teemat vahvistavat yhteistä työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Jokaiselle teemalle on määritelty tavoitetilat sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi.

Kehittämisen teemat ovat:

- vuorovaikutustaidot ja yhteisöllisyys
- toimintaympäristön rakenteet ja prosessit
- osaavat ja hyvinvoivat ammattilaiset
- yhteisöllinen johtaminen, tietoperustaisuus ja laadun arviointi

Toimintakulttuurin kehittämisen keskiössä on hyvä arki, jossa toteutuu myönteinen, hyväksyvä ja arvostava vuorovaikutus, perusturvallinen kasvatusilmapiiri ja osallisuus. Lasten osallisuuden varmistamiseksi ja vahvistamiseksi henkilöstön tehtävänä on selvittää lasten mielenkiinnon

kohteet sekä heidän kokemuksensa omasta osallisuudestaan. Henkilöstö varmistaa, että lapset voivat vaikuttaa omaan esiopetuksen arkeensa tarjoamalla heille erilaisia osallistumiskanavia, joiden kautta lapset voivat ilmaista ajatuksensa ja mielipiteensä. Osallistumiskanavia ovat esimerkiksi musiikki, liikunta ja taide.

Jyväskylän esiopetuksessa lapsen etu huomioidaan rakentamalla joustavia lapsiryhmiä. Ryhmiä muodostettaessa huomioidaan lasten yksilölliset kehityksen, oppimisen ja tuen tarpeet, sekä lasten kannalta tarkoituksen mukaiset sosiaaliset suhteet. Vuorovaikutuksen näkökulmasta otetaan huomioon myös tutun ja turvallisen henkilöstön pysyvyys ryhmissä. Suunnittelun työvälineenä käytetään henkilöstön pedagogista lukujärjestystä, jonka avulla luodaan sujuvuutta arkeen ja eheyttä lapsen päivään.

Kasvun ja oppimisen kehittämisohjelman mukaisesti Jyväskylän esiopetuksessa painotetaan tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitojen oppimista sekä hyvinvointioppimista osana kiusaamisen ehkäisemistä. Tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja opetellaan arjen kohtaamisissa ja oppimisen tukena käytetään soveltuvia materiaaleja ja menetelmiä. Lasten kanssa harjoitellaan havaitsemaan, tulkitsemaan ja sanoittamaan kehon ja mielen hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin viestejä. Arjen rytmien säännöllisyys, liikkuminen, ruokailu, uni ja rentoutuminen ovat hyvinvointioppimisen keskeisiä teemoja esiopetuksessa.

Jyväskylän esiopetuksessa toimintakulttuurin kehittämiseen kuuluu säännöllinen laadun arviointi. Arviointia toteutetaan monimuotoisesti toimintavuoden aikana. Arviointiin osallistuvat lapset, lasten huoltajat, henkilöstö ja yhteistyökumppanit. Jokaisessa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintayksikössä sovitaan vuosittain laadulliset tavoitteet ja mietitään arviointimenetelmät tavoitteiden saavuttamisen mittaamiseksi. Toimintakulttuuria ja pedagogista toimintaa kehitetään arviointien pohjalta esiopetuksen perusteiden mukaisesti.

Lasten kanssa arviointia tehdään jatkuvasti hyödyntäen dokumentointia ja lasten ikään soveltuvia arviointimenetelmiä. Jyväskylän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arviointikäytänteitä täydennetään digitaalisella Valssi-järjestelmällä. Valssi on Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen, Karvin, kehittämä digitaalinen laadunarviointijärjestelmä, joka tukee varhaiskasvatusta ja esiopetusta lakisääteisessä arviointitehtävässään. Valssista saatu arviointitieto ja sen pohjalta laaditut tavoitteet kirjataan päiväkotien toimintasuunnitelmiin. Asiakastytyväisyyttä arvioidaan lisäksi monimenetelmällisesti ja tuloksista keskustellaan huoltajien ja henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteinen asiakasraati Vaskooli käsittelee säännöllisesti laatuun liittyviä teemoja.

Jokaisessa toimintayksikössä on suunnitelma häirinnän ja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn sekä kiusaamiseen puuttumiseen. Suunnitelmat pohjautuvat Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalvelujen yhteiseen suunnitelmaan. Lapsiryhmän pedagogiseen suunnitelmaan kirjataan ne konkreettiset toimenpiteet, joilla ryhmässä ennaltaehkäistään kiusaamista. Suunnitelmassa kuvataan myös, kuinka mahdolliseen kiusaamiseen puututaan.

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan Jyväskylässä Opetushallituksen mallipohjalle yksiköittäin. Konkreettiset tavoitteet kirjataan myös tiimien pedagogisiin suunnitelmiin ja niitä arvioidaan säännöllisesti lapsiryhmän toimintaan peilaten. Toimipaikkakohtaiselle arvioinnille sovitaan aikataulu. Perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden osalta tehdään yhteinen suunnitelma yhteistyössä toimijoita osallistaen. Yksikkökohtaista toimintasuunnitelmaa laadittaessa henkilöstö keskustelee työyhteisössä omista asenteistaan suhteessa yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon. Henkilöstö tiedostaa, että lasten yhdenvertainen kohtaaminen ja kohtelu ei tarkoita samanlaisuutta, vaan lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimista vuorovaikutuksessa ja toiminnassa. Henkilöstö tunnistaa ja puuttuu mahdollisiin eriarvoistaviin piirteisiin lasten keskinäisissä kohtaamisissa. Jyväskylässä on tavoitteena sukupuoli- ja kulttuuritietoinen ohjausmalli, joka näkyy opetustilanteissa ja leikkien ohjaamisessa käytettävien välineiden, materiaalien ja kirjallisuuden valinnassa.

Jyväskylässä esiopetuksen kehittämisessä hyödynnetään uusinta tutkimustietoa. Valtakunnan tason arviointi- ja kehittämistyötä sekä yhteiskunnallista keskustelua seurataan aktiivisesti, muutoksia havainnoidaan ja haasteisiin pyritään vastaamaan. Paikallisten oppilaitosten kanssa tehdään tutkimus-, koulutus- ja harjoitteluyhteistyötä. Oppilaitosten kanssa tehtävä

yhteistyö perustuu molemminpuoliseen osaamisen jakamiseen. Jyväskylän yliopiston kanssa esiopetuksella on monia yhteishankkeita, joiden avulla kehitetään esiopetuksen toimintakulttuuria sekä henkilöstön pedagogista osaamista ja arviointiosaamista. Henkilöstön pedagogista ja ammatillista toimintakulttuurin kehittämistä tuetaan erilaisin rakentein. Näitä rakenteita ovat esimerkiksi henkilöstön pedagogiset porinat ja tiimipalaverit, työyhteisöjen työillat sekä muut ammatilliset kohtaamiset.

Esiopetuksen ja perusopetuksen yhtenäisen opinpolun kehittäminen on keskeinen tavoite Jyväskylässä. Esi- ja perusopetuksessa toimitaan yhtenäisen opinpolun vuosikellon mukaisesti. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevät toimijat tekevät alueellista yhteistyötä sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁴⁰ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteeyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovituilla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Oppimisympäristöt Jyväskylän esiopetuksessa

Oppimisympäristö on pedagoginen kokonaisuus, joka syntyy toiminnassa yhdessä tekemällä. Lapsen osallisuus toteutuu ottamalla hänet mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Kokemus oppimisympäristöstä on aina yksilöllinen ja siihen vaikuttavat keskeisesti lapsi itse, sosiaaliset suhteet, ilmapiiri ja vuorovaikutus.

Kasvattajat tarkastelevat ja arvioivat säännöllisesti psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä oppimisympäristöä pedagogisen suunnitelman avulla. Huoltajat osallistuvat oppimisympäristöjen suunnitteluun ja arviointiin esimerkiksi arjen yhteistyökeskusteluissa ja säännöllisissä asiakaskyselyissä.

Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö

Hyvä vuorovaikutus sekä kasvattajien kesken että kasvattajan ja lapsen välillä ovat perustana oppimiselle esiopetuksessa. Lasten kanssa toimivien aikuisten tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille. Henkilöstön sensitiivisyys kohdata lapset yksilöinä sekä taito tunnistaa psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön merkitys edistävät lasten hyvinvointia ja oppimisen edellytyksiä. Jyväskylän kaupungin kehittämisohjelman 2023-2025 yhtenä kehittämisen kärkenä on vahvistaa lasten, nuorten ja aikuisten tunne- ja vuorovaikutustaitoja.

Henkilöstö kiinnittää koko toimintavuoden ajan huomiota ryhmäytymiseen niin, että jokainen lapsi kokee olevansa ryhmän jäsen ja ryhmän yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä.

Jyväskylässä on laadittu suunnitelma häirinnän ja kiusaamisen ehkäisemiseksi sekä kiusaamistilanteisiin puuttumiseksi. Jokaisen työntekijän tulee tunnistaa kiusaaminen ja järjestää oppimisympäristö sellaiseksi, että se minimoi kiusaamistilanteet. Henkilöstön tulee sopia kiusaamisen ehkäisyn toimenpiteistä, tilojen käytöstä ja valvonnasta ja siitä, kuinka toimitaan kun kiusaamista havaitaan esiopetuksessa.

Jyväskylässä esiopetuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista ja tukee lapsilähtöistä toimintaa esiopetuksessa. Pienryhmiä muodostettaessa henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.

Pienryhmätoimintaa toteutetaan ennalta suunnitellun ja pedagogisesti perustellun suunnitelman mukaisesti. Lapsiryhmä jaetaan läsnä olevan henkilöstön kesken pienryhmiin päivän kaikissa mahdollisissa tilanteissa kokopäiväpedagogiikkaa toteuttaen. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on ennakoiden suunnitella läsnä olevien lasten pienryhmäjaottelu pedagogisin perustein. Toiminnan porrastamisella mahdollistetaan tilojen ja lähiympäristöjen monipuolinen käyttö. Digitaalisia laitteita ja välineitä käytetään esiopetuksessa kehityksen, oppimisen ja vuorovaikutuksen tukena sekä edistämään oppimisympäristöjen saavutettavuutta. Henkilöstö hyödyntää teknologiaa esimerkiksi yksilöllisten kommunikaatiokeinojen käytössä ja leikkiympäristön monipuolistamisessa. Lasten omien yksilöllistä oppimista tukevien laitteiden käytöstä keskustellaan ja sovitaan tarvittaessa huoltajien kanssa.

Fyysinen oppimisympäristö

Erilaisten oppimisympäristöjen tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Laadukkaat oppimisympäristöt ruokkivat kokeilun ja oppimisen halua sekä luovat mahdollisuuksia yhdessä toimimiselle.

Fyysinen oppimisympäristö muodostuu niin sisä- kuin ulkotiloista sekä muusta lähiympäristöstä. Yksiköiden pihamiljöön lisäksi oppiminen mahdollistuu metsässä, puistoissa ja muualla lähiympäristössä. Jyväskylässä on useita luontopolkuja ja laavuja, jotka ovat hyviä retkeilykohteita ja oppimisen paikkoja. Lisäksi hyödynnetään Jyväskylän kaupungin ja yhteistyökumppaneiden tarjoamia palveluja (esim. koulut, kirjastot, museot, Kulttuurialta, liikuntapaikat, seurakunta).

Jyväskylässä esiopetusta toteutetaan päiväkodeissa ja päiväkotikouluissa. Joissakin esiopetusryhmissä toteutetaan luonto- ja liikuntapainotteista toimintaa. Uusia yksiköitä rakennettaessa on huomioitu vaikutukset alueen asukkaisiin. Tiloja, kalusteita ja välineitä hyödynnetään monipuolisesti ja muuntojoustavasti.

Teknologian avulla rikastetaan fyysistä oppimisympäristöä, osana leikkejä ja liikkumista. Lapsi saa tallentaa ympäristöstään tekemiään havaintoja ja dokumentoida oppimistaan digitaalisia laitteita ja välineitä hyödyntäen.

Monipuoliset oppimisympäristöt innostavat

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoitojen käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi

keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätöitä. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatua palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyön muodot Jyväskylän esiopetuksessa

Esiopetuksen toteutumiselle luodaan pohja yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsen siirtyessä kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään lapsille ja huoltajille aloituskeskustelu ja tutustumispäivä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan (luku 4.2) liittyvä keskustelu

käydään huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa toimintavuoden aikana. Lapsen omille ajatuksille on tärkeää antaa tilaa ja miettiä miten lapsi itse saa äänensä kuuluviin häntä koskevassa keskustelussa.

Syksyn ensimmäisessä keskustelussa käydään läpi lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyviä asioita. On tärkeää, että lapsella on ystäviä, vuorovaikutussuhteet läheisiin ihmisiin ovat lämpimät ja hänellä on hyvä olla. Keskustelussa puhutaan myös lapsen vahvuuksista ja tukea tarvitsevista asioista, toimimisesta ryhmässä, oman toiminnan ohjauksesta, tunteiden ilmaisemisesta ja osallisuudesta. Myös huoltajan toivotaan tuovan esiin omia näkemyksiään ja toiveitaan. Keskustelussa sovitaan huoltajien kanssa mahdollisesta tuen järjestämisestä lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi sekä mahdollisesta muusta yhteistyöstä. Jyväskylän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on mahdollisuus hyödyntää Mieli ry:n kehittämää Lapset puheeksi –menetelmää huoltajien kanssa käytävän yhteistyön välineenä.

Huoltajien ja henkilöstön välisessä tiedonvaihdoissa on käytössä monia viestinnän muotoja, joista neuvotellaan mahdollisuuksien mukaan kullekin perheelle sopivin tapa. Huoltajille kerrotaan lapsen päivän kulusta ja yhdessä keskustelluista merkityksellisistä asioista päivittäisissä kohtaamisissa. Käytössä on myös erilaisia dokumentointitapoja tiedon tallentamiseen ja välittämiseen edelleen huoltajille. Huoltajien kanssa neuvotellaan sopivista tavoista olla osallisena lapsen esiopetuksessa. Toiminta on avointa ja huoltajia kutsutaan ja kannustetaan tulemaan tutustumaan esiopetukseen toimintavuoden aikana. Päivittäisen vuoropuhelun lisäksi huoltajilta kerätään palautetta erilaisin menetelmin.

Jyväskylän varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimijat tekevät työtä yhdessä yhtenäisen opinpolun vahvistamiseksi varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Yhteistyötä ohjaa yhtenäisen opinpolun vuosikello, joka sisältää yhteiset rakenteet ja käytännöt esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyölle.

Huoltajilla on mahdollisuus osallistua Jyväskylässä toimivan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen asiakasraadin eli Vaskoolin toimintaan. Säännöllisesti kokoontuva Vaskooli toimii yhtenä varhaiskasvatuksen kehittämisfoorumina ja mahdollistaa huoltajien osallisuutta. Se kootaan vuosittain ilmoittautumisten perusteella. Muistiot voi lukea Vaskoolin verkkosivuilta.

Koulutuskaupunkina Jyväskylässä korostuu tutkimus-, harjoittelu- ja yhteistyökumppanuus Jyväskylän yliopiston, Ammattikorkeakoulun, Gadian, sekä Jyväskylän Kristillisen Opiston kanssa.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön eri osa-alueiden arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

Esiopetuksen toteuttamisen periaatteita Jyväskylässä

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään,

tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Monipuoliset työtavat Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylässä toimintatapana on pienryhmätoiminta, jossa pienryhmän koko on lähtökohtaisesti seitsemän lasta. Pienryhmät muodostetaan joustavasti ja pedagogisin perustein, jolloin ne voivat olla erikokoisia toiminnasta ja lasten tarpeista riippuen. Pienryhmätoiminnan lisäksi tarjotaan mahdollisuuksia toimia yksin tai esimerkiksi parin kanssa sekä harjoitellaan toimimaan perustellusti koko ryhmänä. Pienryhmien koko vaihtelee päivän aikana myös läsnä olevan henkilöstön määrästä riippuen, jotta kokopäiväpedagogiikka mahdollistuu. Kokopäiväpedagogiikassa kaikki arjen kohtaamiset ja toimet ymmärretään pedagogisesti arvokkaina oppimisen hetkinä.

Työtapojen valintaa ohjaavana keskeisenä periaatteena on lasten osallisuus. Ilmiöt, jotka nousevat lapsen kokemusmaailmasta ja lasta kiinnostavista asioista, vaikuttavat työtapojen valintaan. Lapset osallistuvat toiminnan ja työtapojen suunnitteluun sekä niiden valintaan kukin edellytystensä mukaan. Tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja vastuunottamista omasta toiminnastaan. Lasten kanssa yhteisen tutkimisen ja oppimisen teemoiksi nostetaan lapsia kiinnostavia ilmiöitä, joita ihmetellään, tutkitaan ja oivalletaan yhdessä. Samalla harjoitellaan toimimaan yhteisen päämäärän suuntaisesti. Tavoitteena on löytää kullekin lapselle ominainen tapa toimia ja oppia sekä nähdä, miten lapsi kiinnittyy erilaisiin toimintoihin. Monipuolisia työtapoja hyödyntäen lapset harjoittelevat käyttämään eri aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta ja oppimisesta. Leikkiminen, liikkuminen ja fyysinen aktiivisuus, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen ovat esiopetusikäisille lapsille ominaisia toimintatapoja ja siksi näihin toimintoihin on aikaa ja mahdollisuuksia päivittäin.

Digitaalisia työvälineitä ja ohjelmia hyödynnetään monipuolisesti rikastuttamaan oppimista ja leikkiä. Medialukutaitoa opetellaan yhdessä tutkien, oivaltaen ja leikinomaisesti kokeillen. Samalla opetellaan ymmärtämään, mikä on satua ja mikä totta. Lapset ja henkilöstö tutkivat yhdessä lapsille merkityksellisiä mediasisältöjä ja niiden turvallista käyttöä. Lapsille mahdollistetaan aktiivinen rooli sekä median käyttäjänä että tuottajana. Henkilöstö kannustaa lapsia kokeilemaan erilaisia tapoja tuottaa digitaalisia sisältöjä luovasti ja mielikuvitusrikkaasti.

Digitaalisia työvälineitä hyödynnetään oppimisessa

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁴¹ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen⁴² tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvu ympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoa lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan⁴³ kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁴⁴ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁴⁵. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁴⁶. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien

41 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

42 Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

43 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

44 Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

45 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

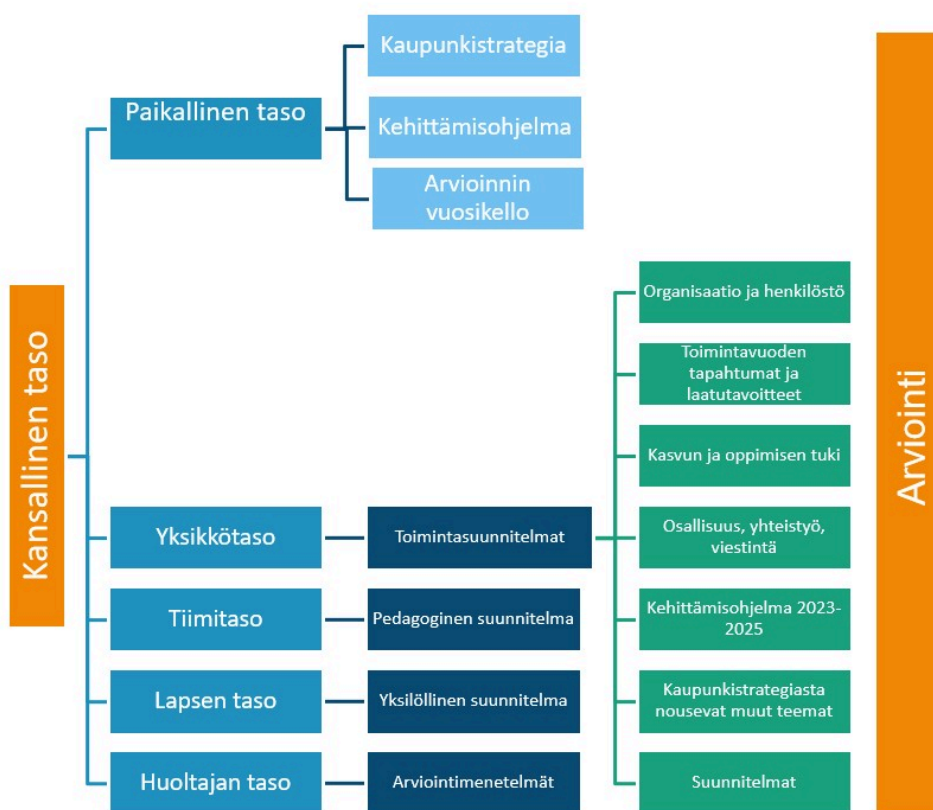
46 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Arviointi Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän esiopetuksessa pidetään yllä jatkuvan ja monipuolisen arvioinnin kulttuuria. Oman toiminnan tavoitteellinen arviointi ja kehittäminen tuottavat tietoa laadusta ja kehittämisen kohteista. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Jyväskylän esiopetuksessa laajaa arvioinnin kokonaisuutta kuvataan eri tasojen kautta. Paikallisella tasolla Jyväskylän kasvun ja oppimisen palveluissa on laadittu kehittämisohjelma, jossa on nostettu esiin yhteisten palveluiden kehittämisen suunnat. Vuosina 2023-2025 teemoina ovat tunne-, turva- ja vuorovaikutustaidot, toimintaympäristön rakenteet ja prosessit, osaavat ja hyvinvoivat ammattilaiset, sekä yhteisöllinen johtaminen, tietoperustaisuus ja laadun arviointi. Kehittämisohjelman tavoitteiden toteutumista seurataan erilaisilla mittareilla, joista vastaa kasvun- ja oppimisen palveluiden arviointityöryhmä. Ohjelman seurannassa huomioidaan palveluita koskeva kansallinen ohjaus ja toimenpiteet. Yksiköiden toimintasuunnitelmiin kuvataan organisaatio ja henkilöstö, toimintavuoden tapahtumat ja laatuavoitteet, kasvun ja oppimisen tuki, osallisuus, yhteistyö ja viestintä, kehittämisohjelmasta nousseet teemat, tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmat, turvallisuussuunnitelmat ja esi- ja perusopetuksen opiskelijahuoltosuunnitelmat.

Arvioinnin tasot

Oppimisympäristöllä ymmärretään fyysisen ympäristön lisäksi myös lasten kanssa työskentelevien aikuisten toiminta ja eri toimijoiden välinen vuorovaikutus. Esiopetusvuoden alussa laaditaan yksilöllinen suunnitelma jokaiselle lapselle huoltajan kanssa keskustellen. Suunnitelmaan kirjataan yhdessä sovitut tavoitteet ja toimintatavat, joilla lapsen kehitystä

ja oppimista tuetaan. Suunnitelman toteutumista arvioidaan huoltajien kanssa vähintään kerran toimintavuoden aikana. Lapsi osallistuu oman suunnitelmansa laadintaan ja arviointiin esiopetusyksikössä sovitulla tavalla.

Lapset ovat mukana toiminnan, oppimisympäristön ja tavoitteiden suunnittelussa ja arvioinnissa, jolloin lapselle tulee kokemus vaikuttamisesta itseään koskevista asioista. Esiopetuksessa lapsia ohjataan aktiiviseen itsearviointiin, monipuolisin tavoin. Myös tablet-laitteet toimivat ohjatusti lasten itsearvioinnin välineinä. Lapsia kannustetaan harjoittelemaan palautteen antamista toisille lapsille ja myös sen pyytämistä toisilta. Jyväskylässä kaikki esioppilaat saavat yhtenäisen osallistumistodistuksen esiopetuksen päätteeksi.

Kasvattajatiimin yhteiseksi työvälineeksi luotu Pedagoginen suunnitelma on lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmien pohjalta tehty suunnitelma tavoitteista ja arjen käytännöistä. Pedagogiseen suunnitelmaan kuvataan kasvattajayhteisössä tehty sopimukset esiopetuksen aloittamisvaiheeseen liittyvistä käytännöistä, yhteistyöstä, lasten kuulemisesta ja heidän mahdollisuuksistaan toimia omin luontaisin tavoin, tuen järjestämisestä lapsille, arjen turvallisesta sujumisesta ja monialaisesta yhteistyöstä. Suunnitelmaa hyödynnetään myös uusien työntekijöiden perehdyttämisessä sekä tiimipalaverissa. Pedagogiseen suunnitelmaan kirjataan konkreettiset sopimukset siitä, miten pedagoginen toiminta järjestetään esiopetusryhmässä. Suunnitelman päivittämisestä vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

Eskarin arki -materiaali toimii lasten havainnoinnin ja arvioinnin välineenä. Sen avulla voidaan tunnistaa lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen liittyviä riskitekijöitä ja vahvuuksia sekä kehittää sen myötä kasvattajayhteisön yhteisiä tapoja, yhteistä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaavaa toimintakulttuuria. Eskarin arkimateriaalipakettiin on koottu erilaisia käytäntöjä lapsen yksilölliseen huomioimiseen esiopetuksessa. Sitä käytetään välineenä myös monialaisessa yhteistyössä.

Kasvattajayhteisöjen työskentelyn taustalla olevia arvoja pohditaan ammattikunnittain mentorryhmissä. Mentorointi on yksi henkilöstön osaamisen ja ammatillisuuden vahvistamisen toimintatapa. Mentoreina toimivat Jyväskylän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen omat työntekijät, jotka ovat saaneet tähän koulutuksen. Jokaisella työntekijällä on mahdollisuus osallistua mentorointiin, joko vertaisryhmässä tai kahden keskesesti oman mentorvalmentajan kanssa. Mentoroinnille on ominaista vapaaehtoisuus, sitoutuneisuus, aitous ja joustavuus. Jokaisella esimiesalueella tehdään mentorointisuunnitelma toimintavuositain.

Henkilöstön oman työn arviointi pohjautuu jatkuvaan reflektointiin ja vuorovaikutukseen. Sen mahdollistaminen on johtajan vastuulla. Henkilöstölle ja esimiehille järjestetään arvioinnin tueksi erilaisia keskustelufoorumeita. Tällaisia ovat muun muassa pedagogiset aamukahvit, talouden- ja toiminnanohjauskeskustelut, mentorointiin sisältyvät arviointikeskustelut ja paneelikeskustelut työkokousten yhteydessä.

Henkilöstökoulutus rakentuu arviointiosaamisen oppimisen poluista, missä polun lähtöpiste on yhteinen (käsitykset tiedosta, oppimisesta ja tavoitteista). Oppimisen polut ovat yksilöllisiä johtuen eri näkökulmista: arviointiosaamisen johtaminen, huoltajien osallistaminen arviointiin, esiopetus, kriteeriperusteisuus, monialaisten kokonaisuuksien arviointi, taitotasotaulukoiden käyttö ja tukea tarvitsevan oppilaan arviointi. Eri koulutusmoduulit tarjoavat näistä erilaisia näkökulmia.

Jyväskylässä on käytössä kansallinen laadunarviointijärjestelmä Valssi, joka tukee järjestäjiä ja palveluntuottajia heidän arviointitehtävässään. Järjestelmä perustuu tutkimusperustaisille arviointilomakkeille, joiden avulla toteutetaan tiedonkeruuta, raportoidaan, kerätään ja koostetaan keskustelemalla tuotettua tietoa sekä julkaistaan toimijan lakisääteisiä arviointituloksia. Järjestelmän työkaluja hyödynnetään myös kevyemmin keskustelujen tukena yksikkö ja ryhmätasolla eri teemojen toteutumisen arvioinnissa.

Kasvun ja oppimisen asiakasraati – Vaskooli on varhaiskasvatuspalvelujen sekä Jyväskylän perusopetuksen 1. ja 2. luokan oppilaiden huoltajien osallistumisen ja vaikuttamisen kanava. Raadin toiminta tarjoaa huoltajille säännöllisen mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatus- ja perusopetuspalveluiden kehittämiseen. Vaskoolissa käsitellään ajankohtaisia aiheita, tapaamisten aiheet suunnitellaan aina jäsenten ehdotusten pohjalta.

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesääätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintätekniologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten

kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan

lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunteiden kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisuihin etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa

luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia **ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän esiopetuksessa oppiminen on vuorovaikutusta, jossa esiopetuksen opettajalla on aktiivinen rooli. Hän antaa aikaa, kysyy avoimia kysymyksiä, ihmettelee yhdessä lasten kanssa ja sanoittaa erilaisia ilmiöitä, joita nostetaan lasten puheista, leikeistä ja toiminnasta. Opettaja oppii yhdessä lasten kanssa erilaisista oppimiskokonaisuuksista. Opettajan heittäytyminen mukaan toimintaan lasten kanssa on tärkeää unohtamatta tietoisuutta omasta roolista ja toiminnan tavoitteista. Hänen vastuullaan on luoda oppimiskokonaisuuksista sisällöltään monipuolisia mitään sisällöllistä osa-aluetta unohtamatta. Opettaja auttaa lapsia tulemaan tietoisiksi omista oppimisstrategioistaan ja toimintatavoistaan sekä löytämään uusia oppimisen tapoja.

Hyvät tavat ja yhteiset sopimukset rakentavat turvallista esiopetuksen arkea, jossa jokainen lapsi ja aikuinen tuntee kuuluvansa joukkoon. Esiopetusryhmän sopimukset neuvotellaan yhdessä lasten kanssa ja niitä harjoitellaan arjen tilanteissa. Kuvatuki auttaa lapsia hahmottamaan ja pitämään yhdessä päätetyt asiat mielessä. Sopimusten määrään kiinnitetään huomiota ja niitä päivitetään toimintavuoden edetessä.

Lapsille tarjotaan monipuolisia kokemuksia ja elämyksiä musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun avulla. Esiopetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä ja luontoa myös paikkana ilmaisun kokemuksille ja elämyksille. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa noudatetaan Kompassi-kulttuuriopetussuunnitelmaa, jonka mukaisesti esiopetusryhmille tarjotaan esityksiä ja taidepajoja. Jyväskylän opetus- ja kulttuuripalvelut sekä Kulttuuriaitta vastaavat Kompassi-kulttuuriopetussuunnitelman sisällöistä yhteistyössä paikallisten taidelaitosten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Kehittyvä kieli antaa lapsille osallisuuden sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia ja kieli on yhä vahvemmin ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline. Jyväskylän esiopetuksessa digitaalisia oppimateriaaleja hyödynnetään toiminnan osana. Monikielisten lasten kieleen liittyviä asioita käsitellään tarkemmin luvussa Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.

Lapsia ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan ihmisten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja ajatella ja elää. Yhdessä toimimista harjoitellaan tunnistamalla omia ja muiden tunteita sekä ratkaisemaan ristiriitoja rakentavalla tavalla. Oikean ja väärän pohtiminen liitetään erilaisiin arjen tilanteisiin ja lasten omiin kokemuksiin. Jyväskylän esiopetuksessa käytetään monipuolisia materiaaleja tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetteluun. Esiopetuksessa tartutaan lapsia kiinnostaviin ajankohtaisiin uutisiin ja ilmiöihin.

Lasten kanssa tarkastellaan laajemmin ryhmässä olevia uskontoja ja katsomuksia sekä niihin liittyviä perinteitä. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Katsomuskasvatuksen lähtökohtana ovat lapsilähtöisyys, toiminnallisuus, moniaistisuus, kiireettömyys, tutkiminen ja ihmetteleminen. Esiopetuksessa kiinnitetään aina huomiota turvallisen ja avoimen ilmapiirin luomiseen lapsiryhmissä toimittaessa. Lapsia ohjataan siihen, että on luonnollista ja luvallista puhua ja kysyä katsomuksiin tai uskontoihin liittyvistä asioista. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta, ajattelua ja oppimista. Jyväskylän seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö voi sisältää uskonnollisia elementtejä. Silloin huoltajien kanssa sovitaan, osallistuuko lapsi em. toimintaan vai rinnakkaiseen, pedagogiseen toimintaan.

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten myönteisiä luontokokemuksia ja luonnon kunnioittamista. Lapset havainnoivat, tutkivat ja pohtivat asioita ja ilmiöitä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota esimerkiksi kierrättämiseen, säästäväisyyteen ja materiaalien kohtuulliseen käyttöön ja sitä kautta edistetään lasten kasvamista kestäväan elämäntapaan. Kaikissa esiopetusryhmissä vierailee Älli-robotti ja Into-tutkija, jotka johdattavat lapset jätteiden lajitteluun leikin ja oivaltamisen kautta.

Esiopetusryhmissä huomioidaan lähiympäristön ja luonnon mahdollisuudet toiminnassa. Lisäksi liikunta ja luonto -esiopetusryhmät toimivat pääsääntöisesti ulkona. Liikkuminen esiopetuksessa on juurtunut Jyväskylässä arjen käytäntöihin. Esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista kohti liikunnallista elämäntapaa. Ohjatun liikunnan lisäksi korostetaan fyysistä aktiivisuutta arjen eri tilanteissa. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia

liikuntavälineiden käyttöön niin sisällä kuin ulkona päivän aikana. Jyväskylän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käytössä on Liikunta- ja luontovälinelainaamo, josta esiopetusryhmät voivat varata esimerkiksi sirkusvälineitä, muksubussia tai lumikenkiä käyttöönsä. Ruokailu ja ruokakasvatus ovat tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä sekä päivittäistä pedagogista toimintaa.

Esiopetuksessa pohditaan lasten kanssa yhdessä hyvinvointiin vaikuttavia asioita. Lasten kanssa keskustellaan oikeudesta turvalliseen elämään ja luodaan ympäristö, jossa lasten on turvallista tulla pyytämään apua ja saada sitä.

Opitaan yhdessä

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁴⁷. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielillä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

⁴⁷ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvaramaantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavaramaantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁴⁸ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielillä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

48 Perusopetuslaki 5 § 1 mom. (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § 3 mom. (363/2015)

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Kieleen ja kulttuuriin liittyvät ratkaisut Jyväskylän esiopetuksessa

Monikielisten lasten esiopetus järjestetään yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä lähipäiväkotiperiaatteella. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään Pohjanlammen päiväkodissa Jyväskylän ja lähikuntien lapsille. Esiopetusikäisen lapsen yksilöllinen suunnitelma toimii samalla lapsen kotoutumisen suunnitelmana. Esiopetuksessa tutustutaan ryhmän lasten kieli- ja kulttuuritaustoihin ja lasten kanssa pohditaan omaa kulttuurista taustaa. Lapsen kulttuuri-identiteetin kehittymistä tuetaan pedagogisesti. Huoltajien kanssa keskustellaan perheiden kieliympäristöstä ja kulttuurisista tavoista.

Esiopetushenkilöstön kulttuurista osaamista tuetaan eri keinoin. Oman kulttuurin tuntemus on perusta toisen kulttuurin ymmärtämiselle. Kahden varhaiskasvatuksen erityisopettajan työhön sisältyy monikielisten ja eri kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen koordinointi-, koulutus- ja kehittämistyötä. Monikielisten lasten varhaiskasvatuksen koordinaatioryhmään kuuluu edustus varhaiskasvatus-, perusopetus- ja kotoutumispalveluista. Jokaisessa päiväkodissa on Kieli- ja kulttuuriyhdyshenkilö (Kieku-yhdyshenkilö), jonka tehtävänä on vahvistaa oman päiväkotinsa henkilökunnan kulttuurista osaamista.

Oppimisympäristössä näkyy tasavertaisesti kaikkien lasten kulttuurinen tausta. Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa -työvälineen (KieliPeda) avulla kehitetään kielitietoista oppimisympäristöä, tarkastellaan huoltajien kanssa monikielisen lapsen kielimaailmaa ja seurataan monikielisen lapsen suomen kielen taitojen kehittymistä.

Ensisijainen vastuu äidinkielen opettamisesta ja ylläpitämisestä on huoltajilla. Esiopetuksessa keskustellaan huoltajien kanssa äidinkielen merkityksestä ja monikielisyydestä. Parhaimmillaan lapsen äidinkielen tukeminen ja toisen kielen oppiminen tapahtuvat rinnakkain. Esiopetuksen henkilöstön osoittama kiinnostuneisuus lapsen äidinkieleen ilmaisee myös sen arvostusta, joka puolestaan innostaa ja rohkaisee lasta käyttämään äidinkieltään. Yhdessä lapsiryhmän kanssa opetellut tervehdykset ja muut fraasit, värit, viikonpäivät jne. tukevat ja motivoivat kaikkia lapsia vieraiden kielten opetteluun.

Suomi toisena kielenä -opetusta (S2-opetus) järjestetään integroituna opetukseen ja toimintaan sekä erillisenä pienryhmäopetuksena. Lapsen esiopetuspäivään sisältyy useita tilanteita, joissa henkilöstö voi tietoisesti tukea lapsen kielenkehitystä. Arjen tilanteet suunnitellaan siten, että ne mahdollistavat vuorovaikutuksen, ja näin mahdollisuuden oppia suomen kieltä. Hyvä lapsituntemus on edellytys sille, että henkilöstö ohjaa lasta hänelle sopivalla kielen tasolla.

Jos lapsen suomen kielen taito esiopetusvuoden lopussa on KieliPedan mukaan kehittyvän alkeiskielitaidon tasolla (A1-taso), hänellä on mahdollisuus osallistua perusopetuksen valmistavaan opetukseen. Lapsi voi olla joko valmistavan opetuksen ryhmässä tai hän voi saada yleisopetuksen ryhmässä lisätukea.

Jyväskylässä perusopetuksen järjestämään äidinkielen opetukseen (2 tuntia/vk) voivat osallistua ne esiopetuksessa olevat lapset, jotka puhuvat äidinkielenään tai sen rinnalla kotikielenään jotain muuta kieltä kuin suomea tai haluavat ylläpitää ulkomailla opittua kielitaitoa. Edellytyksenä on, että ryhmään ilmoittautuu vähintään neljä oppilasta, kieleen löytyy opettaja ja huoltajat vastaavat lapsen kuljettamisesta oppitunnille.

Esiopetuksessa tutustutaan lapsiryhmän kieliin hyödyntäen henkilöstöltä ja lapsiryhmältä löytyvää kielitaitoa. Lisäksi lapsi tutustuu esiopetuksessa kielisuihkutuksen välityksellä ensimmäisellä luokalla alkaviin A1-kieliin, jotka ovat englanti, saksa, venäjä ja ranska. Jyväskylässä kielirikasteista esiopetusta annetaan kaikissa esiopetusryhmissä kielisuihkutuksena. Kielisuihkutuksessa pyritään luomaan lapsille myönteinen kuva kielten oppimisesta ja eri kulttuureista. Oppiminen tapahtuu arjen tilanteiden lisäksi esimerkiksi vieraskielisten laulujen ja leikkien kautta.

Musisoidaan yhdessä

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkökohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja opiskeluhoito muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain⁴⁹ mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

49 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Jyväskylässä

Jyväskylässä toimitaan lähipalvelu- ja inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin lapsen tarvitsemat tukitoimet järjestetään lapsen esiopetusryhmässä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat työskentelevät esiopetusryhmissä lasten tarpeiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien työtä koordinoi varhaiserityiskasvatuksen tiimi.

Jyväskylässä käytetään paikallisesti laadittua Kehityksen ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -kuvausta tuen järjestämisen pohjana. Esiopetusryhmän Pedagogiseen suunnitelmaan (PESU) kirjataan lasten kanssa käytettävät tuen eri muodot ja toimintatavat. Suunnitelma toimii pedagogisen työn perustana ja sitä arvioidaan säännöllisesti.

Kaiken lapsen saaman tuen pohjalla on lapsen ja henkilöstön välinen lämmin ja sensitiivinen vuorovaikutus. Jyväskylässä kaikissa päiväkodeissa työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka tukee lapsiryhmän henkilöstöä lapsen yksilöllisen tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Henkilöstö suunnittelee yhdessä oppimisympäristön lapsille sopivaksi. Esiopetusryhmässä voi työskennellä erityisavustajia ja/tai varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajia mahdollistamassa tukitoimien toteuttamista. Erityisavustajatyötä koordinoidaan keskitetysti ja erityisavustajien sijoittumista esiopetusryhmiin suunnitellaan lasten tuen tarpeiden pohjalta.

Jyväskylässä on tavoitteena luoda lapsille yhtenäinen opinpolku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Kehityksen ja oppimisen tuen joustavat käytänteet ja monialainen yhteistyö ovat perusta yhtenäiselle opinpolulle. Eri toimijoiden välisen yhteistyön tavoitteena on esi- ja perusopetuksen laadun edistäminen, sekä yhdenmukaisten käytänteiden vahvistaminen lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi. Päiväkotikouluissa yhdessä tekemisen muotoja kehitetään ja henkilöstöresursseja hyödynnetään joustavasti vastamaan lasten tuen tarpeisiin päivän eri hetkissä.

Yhtenäisen opinpolun toteuttamista ohjaa yhdessä esi- ja perusopetuksen toimijoiden kesken laadittu Yhtenäisen opinpolun vuosikello. Siihen on kuvattu toimintavuoden aikana toteutettava yhteistyö ja sen tavoitteet. Tavoitteena on alueellisen yhteistyön vahvistaminen, sekä yksilöllisen ja oppimista tukevan opinpolun rakentaminen jokaiselle lapselle.

5.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä⁵⁰ huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhuolto).

⁵⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö lapsen tuen varmistamiseksi

Hyvä alku -toimintamallin avulla lapseen ja hänen huoltajiinsa tutustutaan lapsen kodissa tai esiopetusyksikössä ennen lapsen esiopetuksen alkamista. Tällöin saadaan tietoa myös lapsen mahdollisesti tarvitsemasta tuesta ja luodaan pohjaa huoltajien kanssa tehtävälle yhteistyölle.

Lapsen saadessa tukea yhteistyö lapsen huoltajien ja esiopetusryhmän henkilöstön välillä tiivistyy. Myös monialainen yhteistyö tiivistyy. Henkilöstön tulee kertoa huoltajille arjessa havaitsemansa lapsen tuen tarpeet välittömästi, sekä tuen antamisen mahdollisuudet. Avoin vuorovaikutus ja sensitiivisyys huoltajia kohtaan on tärkeää. Lapsen vahvuudet, sekä hänen oppimiseensa ja kehitykseensä liittyvät haasteet kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa.

Jyväskylän kasvun ja oppimisen palveluissa käytetään ”Portaat – käyttäytymisellä oireilevan lapsen ja nuoren tuen mallia”. Tavoitteena on tukea lapsen myönteistä käyttäytymistä ja hyvää arkea sekä kohdentaa oikeanlainen tuki lapselle ja huoltajille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mallissa kuvataan portaittain lisääntyvä yhteistyö esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja verkostojen välillä.

5.3. Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yleinen tuki Jyväskylän esiopetuksessa

Yleisellä tuella tarkoitetaan lapsen hyvinvointia tukevaa, myönteistä ja osallistavaa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yleinen tuki on laadukasta, sensitiivistä esiopetusta, jota ohjaa jokaiselle lapselle yhdessä huoltajien kanssa laadittu Lapsen yksilöllinen suunnitelma. Lapsen kehityksen seuraamiseksi Jyväskylässä on kehitetty Eskarin arki -havainnointimateriaali henkilöstön työn tueksi. Eskarin arjen laajennettua havainnointilomaketta käytetään, kun lapsen tuen tarve kasvaa.

Esiopetuksessa tehdään huoltajien kanssa monialaista yhteistyötä tarpeen mukaan esimerkiksi lastenneuvolan, opiskeluhoillon kuraattorin ja psykologin, lähikoulujen, lasten mielenterveys- ja perheneuvolapalveluiden sekä terapia- ja sosiaalipalveluiden kanssa.

5.4. Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea⁵¹ hänelle laaditun

51 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen ⁵²aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen ⁵³aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä ⁵⁴lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen

⁵² Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵³ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁴ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Tehostettu tuki Jyväskylässä

Kun yleinen tuki ei ole riittävää, siirtymisessä tehostettuun tukeen hyödynnetään Eskarin arjen laajennettua havainnointilomaketta. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa suunnitellut tukitoimet lapselle laadittavaan pedagogiseen arvioon ja Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan.

5.5. Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion

perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain⁵⁵ mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea⁵⁶ koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhoillon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi⁵⁷.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhoollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmisteleminen tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

⁵⁵ Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

⁵⁶ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

⁵⁷ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen⁵⁸ antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea⁵⁹ koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain⁶⁰ mukaisesti. Erityisen tuen⁶¹ päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶². Päätös⁶³ on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen⁶⁴ päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairaus, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea⁶⁵ koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet

58 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

59 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

60 Hallintolaki (434/2003)

61 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

62 Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

63 Hallintolaki 45 § 1 mom. (434/2003)

64 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

65 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelystä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKS:n tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKS:n tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS⁶⁶ tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa⁶⁷ säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden⁶⁸ piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoituksena on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen⁶⁹. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on

66 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

67 Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

68 Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

69 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus⁷⁰ saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen⁷¹ vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Erityinen tuki Jyväskylässä

Jyväskylässä erityinen tuki toteutetaan lähipalveluperiaatteella. Jokaisessa esiopetusyksikössä on mahdollisuus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiota ja tukea.

Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat erityisen tuen suunnittelusta. Erityistä tukea toteuttaa koko esiopetusryhmän henkilöstö. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa lapselle hallintopäätökseen kirjatusta erityisopetuksesta. Erityisopetus ja muu lapsen saama tuki muodostavat eheän kokonaisuuden.

Pedagoginen selvitys

Pedagoginen selvitys päivitetään esiopetusvuoden keväällä koulussa tehtävää erityisen tuen hallintopäätöstä varten. Päivitys voidaan tehdä esimerkiksi lapsen tiedonsiirtopalaverissa, johon osallistuu huoltajien lisäksi sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja että koulun erityisopettaja.

Erityisen tuen päätös

Päiväkodin johtaja tekee erityisen tuen päätöksen pedagogiseen selvitykseen perustuen. Yksityisessä varhaiskasvatuksessa erityisen tuen hallintopäätöksen tekee Jyväskylän kaupungin palvelukoordinaattori. Ennen hallintopäätöksen tekemistä opetuksen järjestäjä kuulee lasta ja huoltajaa. Tätä varten Jyväskylässä on laadittu Tiedoksianto huoltajille - lomake. Hallintopäätöksen perusteluna käytetään lapsen kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista kirjattuja pedagogisia dokumentteja.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jyväskylässä työskentelee kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka ovat henkilöstön ja huoltajien tukena pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten pidennetyn oppivelvollisuuden prosessien ja koulupolun suunnittelussa. Lapsen huoltajat hakevat pidennettyä oppivelvollisuutta lasta tutkineen tahon suosituksesta. Huoltajat toimittavat hakemuksen lapsen pidennetystä oppivelvollisuudesta lähikoulun rehtorille, joka tekee asiasta hallinnollisen päätöksen. Päätöksen jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kertoo huoltajille

⁷⁰ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

⁷¹ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

vaihtoehtoisista tavoista järjestää pidennetty oppivelvollisuus. Huoltajat ilmoittavat erillisellä lomakkeella, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen.

5.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta⁷² muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta⁷³ opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Eriyisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla

⁷² Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

⁷³ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot Jyväskylässä

Osa-aikainen erityisopetus

Jyväskylässä osa-aikainen erityisopetus toteutetaan esimerkiksi samanaikaisopetuksena, jolloin varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee esiopetusryhmässä varhaiskasvatuksen opettajan työparina. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan toteuttaa myös erilaisissa toiminnallisissa pienryhmissä tai yksilöopetuksena. Yksilöopetus suunnitellaan yksittäisen lapsen tarpeiden pohjalta. Esiopetusryhmässä huolehditaan siitä, että yksilöopetusta saava lapsi saa myös ryhmä- ja vertaiskokemuksia.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Jyväskylässä esiopetusryhmässä voi työskennellä erityisavustajia ja/tai varhaiseryityskasvatuksen lastenhoitajia mahdollistamassa tukitoimien toteuttamista. Erityisavustajatyötä koordinoidaan keskitetysti ja erityisavustajien sijoittumistaan esiopetusryhmiin suunnitellaan lasten tuen tarpeiden pohjalta.

Esiopetusryhmän henkilöstö ja huoltajat suunnittelevat moniammatillisessa yhteistyössä lapsen tarvitsemat tukitoimet ja apuvälineet, jotka mahdollistavat lapsen osallisuuden ja osallistumisen esiopetukseen. Jyväskylässä apuvälineiden käyttöön saa ohjausta ja neuvontaa esimerkiksi eri terapeuteilta ja Sairaala Novan kuntoutusohjaajilta. Tulkkipalvelut tilataan Monetran sähköisen järjestelmän kautta.

5.7. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestämisen käytännöt mahdollisimman konkreettisesti opetuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Opetussuunnitelmassa voidaan käyttää perusteiden tekstiä soveltuvin osin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan:

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

- tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset
- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit
- toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet
- kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi, arviointi tuen aikana sekä seuranta
- yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö opiskeluhuoltopalveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä

- kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely
- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
- HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla
 - lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
 - opetuksen käytännön järjestäminen
 - yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
 - yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhooltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut)

kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa opiskeluhooldopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhooldopalvelujen riittävyys huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhooldotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhooldopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhooldopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhooldopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoolto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhooldoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhooldoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhooldossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

- Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan
- lapsen ohjaaminen opiskeluhooldopalveluihin (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhooldokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhooldorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Jyväskylän opiskeluhoitosuunnitelma

Jyväskylässä koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma on laadittu kevään 2023 aikana. Suunnitelma kattaa sekä esiopetuksen että perusopetuksen palvelut. Suunnitelman laatimista on koordinoanut kuraattori ja työskentelyyn on osallistunut laajasti asiantuntijoita sekä sivistyspalveluista että hyvinvointialueelta. Yhteistyötä on tehty myös

alueellisesti muiden lähikuntien kanssa. Prosessin etenemistä on säännöllisesti käsitelty ja ohjattu monialaisessa opiskeluhoollon ohjausryhmässä. Lapset ja nuoret ovat olleet osallisina opiskeluhooltosuunnitelman laatimisessa edustuksellisesti Lasten Parlamentin ja Nuorisovaltuuston kautta. Lisäksi esiopetusikäisille lapsille on tehty lyhyt kysely, jossa on kartoitettu, kuinka tuttuja heille ovat opiskeluhoollon tavoitteet ja eri ammattiryhmät. Myös huoltajien näkemyksiä on pyydetty vanhempainoimikuntien ja Jyväskylän vanhempainfoorumin kautta, mutta kommentointiaktiivisuus on ollut vähäistä.

Paikallisen opiskeluhooltosuunnitelmatyön keskeisenä tavoitteena on ollut kaupunkitasoiset ja oppilaiden näkökulmasta yhdenvertaiset ja laadukkaat opiskeluhoollon prosessit ja sisällöt. Suunnitelma koostuu laajemmasta, koulutuksen järjestäjän tasoisesta suunnitelmasta sekä tiiviimmästä lomakkeesta, jolle kukin päiväkotikoulu määrittelee yksikkökohtaisesti muun muassa tarkemmat opiskeluhooltoon liittyvät järjestämis- ja toimintatavat, käytössä olevat palvelut ja seurannan. Jyväskylässä erityisenä painopisteenä on yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittäminen.

Opiskeluhoollon yleiset tavoitteet ja toimintatavat Jyväskylässä

Opiskeluhoolto muodostaa yhtenäisen jatkumon esiasteelta toiselle asteelle. Opiskeluhoolto ja kunnan muut lasten ja nuorten palvelut (mm. esiopetus, perusopetus, toisen asteen koulutus ja nuorisopalvelut) muodostavat toimivan kokonaisuuden. Opiskeluhoollon palveluiden yhdenvertainen saatavuus ja laatu turvataan.

Opiskeluhoollon toimintatavoissa huomioidaan kaupunkistrategia ja kaupunkikohtaiset suunnitelmat kuten esimerkiksi hyvinvointisuunnitelma, Jyväskylän mielenterveys- ja päihdesuunnitelma ja osallisuusohjelma sekä menettelytapaohje sisäilmasto-ongelmien hoitamiseen.

Esi- ja perusopetuksen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa Jyväskylän kaupungin opiskeluhoollon ohjaus- ja kehittämisryhmä. Opiskeluhoollon painopistettä siirretään ennalta ehkäisevään työhön ja muutoksen toteutumista arvioidaan vuosittain opiskeluhoolloryhmissä sekä opiskeluhoollon ohjaus- ja kehittämisryhmässä.

Opiskeluhoollon palveluista tiedotetaan esiopetukseen tutustumisen yhteydessä, toimintakauden alussa vanhempainilloissa ja esiopetuksen aikana.

Yhteisöllinen opiskeluhoolto Jyväskylässä

Yhteisöllisen opiskeluhoollon keskeisenä työvälineenä kaikissa Jyväskylän esiopetusyksiköissä on Pedagoginen suunnitelma. Se on tiimien yhteinen työväline toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Siinä kuvataan tiimin sopimukset muun muassa esiopetuksen aloituksesta, kasvatusyhteistyöstä, arjen turvallisesta sujumisesta sekä hyvästä monialaisesta yhteistyöstä.

Koko varhaiskasvatusta koskevat turvallisuuteen, hyvinvointiin, ennaltaehkäisevään toimintaan ja kriisityöhön liittyvät linjaukset ja ohjeet on koottu sähköiseen muotoon APUA-mappiin. APUA -mappi on johtajille turvallisuusjohtamisen väline ja henkilöstölle keskeinen perehdytyksen väline sisältäen kaikki henkilöstön ja lasten sekä tilojen turvallisuuteen liittyvät keskeiset asiakirjat.

Päiväkotikohtaisen opiskeluhoolloryhmän tehtävänä on lapsen hyvinvoinnin edistäminen, oppimisympäristön seuranta ja kehittäminen, opiskeluhooltosuunnitelman laatiminen ja päivitys, yhteistyön koordinointi sekä huoltajien tiedottaminen opiskeluhoollon asioissa (esim. opiskeluhoollon vuosittaiset tavoitteet, kyselyjen tulokset).

Päiväkodissa esiopetuksen opiskeluhoolloryhmää johtaa päiväkodin johtaja. Päiväkodin opiskeluhoolloryhmään kuuluu päiväkodin johtajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat, opiskeluhoollon työntekijä, vanhempien edustaja ja kutsuttaessa alueella toimivat muut asiantuntijat. Yksikkökohtainen opiskeluhoolloryhmä kokoontuu säännöllisesti opiskeluhooltosuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden mukaan. Päiväkodeissa, joissa on useampia yksiköitä saman hallinnollisen päiväkodin johtajan alaisuudessa, voi toimia yksi yhteinen opiskeluhoolloryhmä. Päiväkotikouluissa voi olla yksi yhteinen opiskeluhoolloryhmä.

Päiväkodissa laaditaan opiskeluhoitosuunnitelma, jossa kuvataan esiopetuksessa huomioitavat toimintatavat ja tavoitteet sekä niiden toteutumisen seuranta, opiskeluhoollon yleiset periaatteet ja yhteistyö, keskinäinen työn- ja vastuunjako sekä toiminta päiväkotiyhteisön terveellisyyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Opiskeluhoitosuunnitelma voidaan laatia myös alueen päiväkotien yhteisenä tai koulu-päiväkotikohtaisena alueesta riippuen. Opiskeluhoitoryhmä kehittää myös yhtenäistä opinpolkua ja nivelyhteistyötä esiopetuksesta kouluun siirryttäessä.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto Jyväskylässä

Yksilökohtainen opiskeluhoollollinen tuki lapselle käynnistyy lapsen, huoltajan, esiopetuksen opettajan tai lapsen kanssa työskentelevän ammattihenkilön ottaessa yhteyttä opiskeluhoollon työntekijöihin. Lapsen opiskeluhoollollisen tuen tarvetta arvioidaan yhteisessä keskustelussa yhteydenottajan kanssa. Yhteydenottaja keskustelee viipymättä asiasta myös lapsen huoltajien kanssa ja pyytää suostumuksen asian käsittelyyn.

Se, esiopetuksen tai opiskeluhoollon palveluiden työntekijä, jolla huoli herää, kokoaa monialaisen asiantuntijaryhmän (MAR). Ryhmässä on edustettuina lapsen huoltajien lisäksi ne päiväkodin ja opiskeluhoollon henkilöstöön kuuluvat, joiden tehtäviin lapsen opetuksen, tuen tai hoidon järjestäminen kuuluvat. Tarvittaessa voidaan kutsua mukaan myös muita lapsen ja perheen kanssa työskenteleviä asiantuntijoita. Monialaisen asiantuntijaryhmän keskustelujen pohjalta laaditaan opiskeluhooltokertomus.

Opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto siirretään toiselle opetuksen järjestäjälle. Päiväkodin johtajan valtuuttama henkilö siirtää opiskeluhooltokertomukset lapsen vastaanottavan koulun opiskeluhoollosta vastaavalle henkilölle.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁷⁴. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa⁷⁵.

Jyväskylän paikalliset esiopetussuunnitelmaratkaisut

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetus noudattaa esiopetusta koskevaa lainsäädäntöä ja esiopetuksen opetussuunnitelmaperusteita.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omakeinainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen⁷⁶ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

⁷⁴ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

⁷⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

⁷⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §